

EVA BOBŮRKOVÁ

Už vím, co činí člověka šťastným

Karel Janeček, úspěšný matematik a byznysmen, mnoho peněz vydělává, ale mnoho také dává. Podporuje vědce, bojovníky proti korupci a tvrdí: Racionální člověk bez citů není úplný a citový člověk bez rozumu může být i nebezpečný.

Kdy jste si uvědomil, že máte pro matematiku zvláštní vložky a že ji chcete studovat?

Už v pěti letech jsem miloval logické hry, bavilo mne přemýšlení o číslech. To, že mám talent, bylo jasné hned na základní škole a já také od první třídy doma hlásal, že chci na matematickou školu. Rodiče mě však dali nejdřív na jazykovku, až na gymnáziu jsem se ocitl v matematické třídě. Matfyz byla pak jasná volba.

Proč ne třeba ČVUT?

Mne bavily teoretické úlohy, pravděpodobnosti, tedy čistá teorie. I když mě aplikace tehdy vůbec nelákaly, nakonec dopadlo všechno jinak – za své úspěchy vděčím právě aplikované matematice a dnes mě baví velice.

Kdy jste zjistil, že vás nepřitahuje jen věda, ale že se dá matematikou také dobře vydělat?

Postupně. V devadesátých letech přišla privatizace, mě začaly zajímat akcie, což souviselo s matematikou jen nepřímo. Pak jsem napsal software pro hru blackjack – a tehdy jsem využil matematiku k prvním výdělkům. V roce 1999, po ukončení studia Matfyzu jsem začal pracovat v jednom hedgeovém fondu, tam už jsem svůj obor naplno aplikoval v praxi.

O vás se ale říká, že první peníze jste vydělal v kasinu, nikoli za software.

Chtěl jsem si ověřit, že knihy o blackjacku mluví pravdu, a napsal jsem program pro blackjack, který dělá Monte Carlo simulace. Po ověření jsem začal hrát, zpočátku jen o malé částky. Zároveň jsem přes internetové diskuse zjistil, že můj software byl opravdu povedený. Byl nejrychlejší na světě, téměř desetkrát rychlejší než druhý nejlepší program konkurence. A rychlost byla v tehdejší době, tedy v roce 1995, kritická. Začal jsem jej prodávat, a tím si vydělal trochu víc peněz, asi pět tisíc dolarů. S nimi jsem šel znovu hrát, ale měl jsem smůlu. Moje první zkušenost s většími penězi byla tedy totální prohra.

Jak jste mohl prohrát, když jste měl ten úžasný program?

Výhra nebo prohra je vždy také otázka rizika a štěstí. Když jsem si to zpětně spočítal,

vyšlo mi, že jsem měl opravdu velkou porci smůly, v řádu dvou směrodatných odchylek. Neztratil jsem nicméně ani trochu důvěry. I díky tomu, že jeden profesor z univerzity v St. Louis, kterého jsem již dříve znal z internetu, sledoval mou hru a potvrdil, že byla bezchybná. Štěstí bylo prostě totálně jinde.

Komu jste váš software prodal?

Spouště lidí, profesionálům, poloprofesionálům, začal jsem s verzí, která nebyla uživatelsky moc přívětivá, pak jsem vyvinul další, v poslední fázi jsem jej prodával za 150 dolarů.

Nebál jste se, že po vás půjdou majitelé kasin?

Že by mě chtěli zastřelit? Ne, to opravdu ne. Majiteli kasin už nebyly konkrétní fyzické osoby napojené na podsvětí jako dřív, kasina jsou akciové společnosti obchodovatelné na burze. Znal jsem několik manažerů kasin a vím, že jsem u nich měl respekt. Jedna z mých oblíbených příhod: Když mě jednou v roce 2003 vyhazovali ze slavného kasina Bellagio, respektive požádali o ukončení hry, přišla za mnou manažerka, že mne ráda poznává, že také používají můj program, a dokonce mají „instrukční“ videonahrávku se mnou, která ukazuje, jak hrají profesionálové, a podle které učí krupiéry. To mě potěšilo, ačkoliv jsem profesionál nikdy nebyl.

Kdy vás napadlo pustit se do obchodování na burze?

Už v roce 1995. Otec pracoval pro původní mateřskou společnost RSJ Group a jedna z jejích firem nevyvíjela prakticky žádnou činnost, a bylo možné ji tedy použít a požádat o licenci obchodníka s cennými papíry. Přes ni jsem začal obchodovat s akciemi, nejdřív pro sebe, pak i pro několik dalších lidí. Významnější byznys začal v roce 2000, kdy jsem se spojil s dnešním předsedou představenstva RSJ Liborem Winklerem. Zásadní změna nastala v roce 2002, díky velkému objemu obchodování jsme totiž získali slevy na poplatcích a mohli jsme začít dělat market makera a vydělávat na rozpětí mezi nabídkou a poptávkou.

Což z vás udělalo hodně bohatého člověka.

K našemu štěstí konkurence tehdy téměř neexistovala a my se mohli s nepříliš sofistikovaným přístupem udržet na trhu a začít

Karel Janeček

(*26. července 1973 v Plzni.)

Absolvoval Matematicko-fyzikální fakultu UK, kde v současnosti též přednáší. Doktorát získal na Carnegie Mellon University v Pittsburghu a titul MBA na Bradley University v Peorii v Illinois.

V letech 2004 až 2005 působil jako vědecko-výzkumný pracovník v Rakouské akademii věd.

Založil společnost RSJ Algorithmic Trading, která se stala největším obchodníkem na londýnské derivátové burze NYSE Liffe a byla jmenována oficiálním tvůrcem trhu. Je i jedním ze tří největších obchodníků chicagské CME Group. V roce 2009 se jako první česká společnost stala členem evropské derivátové burzy Eurex se sídlem ve Frankfurtu.

Je též významným mecenášem, založil Nadační fond pro vědu a výzkum Neuron, Nadační fond proti korupci, Nadační fond pomoci a občanské sdružení Pozitivní evoluce.

Snímek
© Stanislav Vaněk.

vydělávat. Od roku 2003 jsme postupně vyvíjeli velmi kvalitní software a matematické algoritmy pro tvůrce trhu pro obchodování s finančními deriváty futures. Ukázalo se, že náš systematický analytický přístup je hodně úspěšný a efektivní. Rizika byla stále velká, ale od roku 2008 už bylo jasné, že máme fenomenální úspěch. To si dovoluji říct, dneska jsme největším obchodníkem například na světové derivátové burze v Londýně.

Skromný být opravdu nemusíte. Což mě vede k další otázce. Ve škole jste byl o hodně chytřejší než spolužáci, teď jste zase o hodně bohatší než kdokoli kolem vás. Je těžké se držet při zemi? Nebo člověk jako vy začne nutně ty méně obdařené přezírat či jimi dokonce trochu opovrhovat?

Na „Píkárně“, nejlepší matematické gymnázium v tehdejší Československu (gymnázium Wilhelma Piecka, poz. red.), jsem měl kolem sebe konkurenci, necítil jsem se nijak výjimečný. A žil jsem hlavně matematikou, ne tím, kdo je hloupější. Ale připouštím, člověk cítil, že mu to v nějakém směru lépe myslí, a v pubertě jsem opravdu měl tendenci stavět se k některým lidem trochu přezíravě. Od té doby jsem se hodně změnil, pochopil, že každý člověk má v sobě něco jedinečného, a jde jen o to, umět to najít. A to jedinečné vůbec nemusí spočívat v inteligenci nebo matematických schopnostech. Dnes mám úctu k mnoha lidem, kteří nejsou v tomto směru nějak extrémně chytří. Už to pro mě není jediné a určitě ne nejdůležitější kritérium.

Neptala jsem se jen na matematiku, ale také na schopnost vydělávat peníze.

Tak kvůli té jsem nebyl povýšený nikdy, ani náznakem. Vždy jsem měl před očima špičkové vědce, matematiky, k nimž chovám velkou úctu, a ti rozhodně nebyli bohatí. Dělal něco obdivuhodného, nebylo to vydě-

lávání peněz. Ano, pracoval jsem kdysi pro jeden hedgeový fond, který vlastnil hodně bohatý člověk a mně se líbilo, že je chytrý, úspěšný, chtěl jsem také zbohatnout. Což se mi povedlo, ale to je celé.

Ve společnosti existuje oblíbené klíše – student matematiky je nutně brýlatý a zanedbaný, potrhých profesorů je také plná literatura. Ale vážně: Potvrzujete pravidlo, že lidé, kteří mají někde přidáno, myšleno vysoké IQ, mají jinde ubráno?

Moje máma mi přesně tohle říkala, na jedné straně přidáno, na druhé ubráno. Čímž komentovala, že jsem zaměřený jen na matematiku a nezajímám se o lidi, o vztahy, to mě fakt nebavilo. Dodnes jdou mimo mě narozeniny, svátky, vypouštím dárky, ale ve vztahu k lidem jsem se změnil úplně nejvíc. Co mě ještě před pěti lety naprosto nezajímalo, mě dnes naplňuje. Tedy komunikovat, snažit se pochopit ostatní.

Hádám, že vám jiné světy otevřel někdo blízký...

Žil jsem v jistotě, že svět je stoprocentně materiální. Ale před několika lety jsem svůj pohled úplně změnil. Velký vliv na mě měla nejprve moje žena a později zásadní vliv přítelkyně, se kterou jsem již téměř šest let. Obě mi pomohly začít vnímat svět jinak, začal jsem přemýšlet, jak funguje, všiml jsem si, že moje uvažování, argumenty a předpoklady nejsou zcela konzistentní. Dnes je moje životní filosofie ohledně naší existence a jejího smyslu soudržná. Pochopil jsem, jak úžasný je nejen výtvar myšlení, matematika, ale vůbec proces myšlení, emoce, vzájemnost, blízkost druhých lidí.

A jaká je tedy vaše životní filosofie? Proč tu jsme?

Moje životní filosofie rovná se přesvědčení, že svět je geniální, nejlepší možný. Vě-

řím, že tvoříme jednotu, vzájemně informačně propojený celek. To, že fungujeme jako jednotliví lidé, individuální oddělená vědomí, ega se svými preferencemi, mělo v průběhu evoluce silný smysl. Vznikají kvůli tomu konflikty a zlo, války, ale z nich se zrodil vývoj lidstva, poznání, věda, objevy užitečných technologií, kterých bychom jinak nemohli dosáhnout. Bez zla a sobectví bychom pluli spokojeně jako améby v nirváně. Evoluce nyní probíhá obrovskou rychlostí a stále se exponenciálně zrychluje, podívejte se na posledních dvacet let. A já věřím – je to logické a dává to hluboký smysl –, že teď jsme téměř na konci naší fáze evoluce. Společnost to mimo jiné potvrzuje tím, jak se neustále kultivuje. Vraždilo se, teď už se „jen“ krade, alespoň ve vyspělých zemích. Lidé si to uvědomují, začínají být aktivnější a hlavně díky internetu a moderním technologiím budeme schopni problémy lidstva vyřešit. Podle mne nadchází poslední stupeň, kdy můžeme odstranit a odstraníme zásadní zlo.

Podle vás evoluce skončí? Nastane rovnovážný stav?

Vývoj rozhodně neskončí. Svět v sobě musí mít nedokonalost z principu, aby zůstal otevřeným systémem. Tak jako v matematice platí Gödelova věta o neúplnosti, tedy že žádný axiomatický systém není uzavřený, že vždy bude existovat nedokazatelné tvrzení, tak i svět nemůže být nikdy dokonalý, vždy musí existovat chyby nebo přesněji řečeno neúplnosti. Ale jde o to, že to špatné, to zlo, které vždycky bude, lze minimalizovat. Tedy že lidé nebudou sobci, dokážou se propojit s ostatními bytostmi a vytvářet společné hodnoty napříč obory. Čím dál tím víc lidí si uvědomuje, že právě v tom je cesta k prosperitě. Dřív jeden vědec něco vymyslel, dnes vymýšlí dohromady skupina vědců z jednoho oboru, teď to budou lidé napříč obory. Věřím, že technologický vývoj bude díky tomu rychle pokračovat. Zlo přetrvává, ale v jiném řádu. Už se nebude krást, to zlo budou představovat dejme tomu předsudky, špatná komunikace. Já mám ohledně budoucnosti, toho, co dokážeme na poli technologií, hodně odvážné vize.

Odhady IBM ohledně vývoje nejbližších let zahrnují čtení myšlenek, lidské tělo jako zdroj energie, zacelení digitální propasti. Jaké jsou ty vaše?

Vše nasvědčuje tomu, že i nadále bude intenzivně pokračovat bádání na poli teoretické fyziky. Další můj odhad souvisí s poznáním, že realitu ovlivňujeme nejen tím, co uděláme, ale i svou myslí. Podle mne se lidé dokážou propojit v komunikaci, budou si rozumět i beze slov. Nechci, aby to znělo příliš mysticky, ale mám zkušenost, že u lidí, kteří jsou otevření, funguje něco jako telepatie, čtení v mysli. Komunikace tak může být mnohem efektivnější. Dojde k dalším technologickým změnám, považuji za pravděpodobné, že budeme schopni cestovat vesmírem...

Když zůstaneme na zemi. Co jaderná fúze, na kterou se tak dlouho čeká a která by mohla vyřešit problém lidstva se zdroji energie?

Nepochybují, že budeme schopni ji zvládnout, a možná dřív, než se předpokládá. Ale je otázka, zda bude potřeba – existují nejrůznější teorie, jakým způsobem lze získat prakticky neomezené zdroje energie. Nečekám, že by za dvacet, čtyřicet let byl problémem energetický nedostatek.

Bude-li energie dost, můžeme tedy vesele plýtvat?

Dřív lidé umírali hladu a zimou. Teď je energie a jídla dost, ale přesto není správné plýtvat, to je principiálně chyba. Člověk má žít v souladu s přírodou. Neasketicky, ale rozhodně ne ani okázale.

Ruský vědec Boris Raušenbach rozděloval svět na „fyziky“ a „lyriky“, podle toho, zda se řídí hlavně racionálním myšlením nebo obrazovým vnímáním světa, city. Ke komu máte blíže? U matematika bych čekala dominantanci racia, ale když vás teď poslouchám, nevím...

Kdybyste se mě zeptala před pěti lety, odpověděl bych naprosto jasně, odjakživa jsem byl, respektive snažil se být, ryze racionální. Ale dnes, když poznávám tu druhou stránku, i když pořád doháním svou plně racionální mysl, jsem přesvědčen o tom, že nejlepší je umět citovou a rozumovou část bytosti propojit. Jedna bez druhé nestačí. Lidé, kteří jsou jen racionální a blokují v sobě emoce a city, nemohou mít tak kvalitní život. A mají-li moc, mohou ji chladně zneužívat. Na druhou stranu ti citliví lidé, kteří všechno chtějí řešit srdcem, mohou být úplně mimo realitu. A ve skutečnosti mohou nadělat víc škody než užítku. Před rokem mi jeden muž říkal, je potřeba věci řešit srdcem a zapomenout na myšlení, to je samozřejmě nesmysl. Ano, v poslední době je možná příliš technologií a racionality, možná se lidé odklonili od citů, ale schopnost racionálního, logického myšlení je nepostradatelná – už proto, aby se lidi nenechali balamutit a manipulovat sebou.

Nejde jen o city, ale i o morálku. „Ztráta mravních kritérií v každodenním chování lidí začala znepokojoovat nejen lyriky, ale i fyziky,“ píše také Raušenbach již v roce 1989.

Racionální myšlení je nezávislá dimenze, člověk vysoce inteligentní může vyznávat stejně tak dobré i špatné hodnoty. Citliví lidé jsou od podstaty spíš morální, protože jsou empatictí, nechtějí škodit ostatním. Racionální člověk by však měl nakonec s jistotou dojít rovněž k pozitivním hodnotám, protože bez nich se zkaží i jeho svět. Žít podle kvalitních vyšších hodnot je plně racionální a smysluplné.

Poznala jsem vás v roce 2009, kdy jste dával první milion své alma mater. Na půdě Matematicko-fyzikální fakulty UK jste tehdy zmi-

ňoval, že zejména podpora schopnosti samostatného analytického a logického myšlení je cestou ze současného marasmu...

Protože člověk s matematickým tréninkem pozná, když jej někdo chce obalamutit. Lidé bez něho často nejsou schopni rozlišit směr implikace, mylně si myslí, že když z A plyne B, tak z B plyne A, dopouštějí se v myšlení řady dalších chyb. Logické, analytické uvažování je nutné i úžasné. Ale dnes bych ke svým tehdejším slovům dodal i to, že je potřeba vychovávat k morálním hodnotám. Je to stejně důležité.

Váš kolega z RSJ Václav Dejčmar koupil modelingovou agenturu a zaskočil jej vysoký nepoměr emocí a ratií mezi lidmi z módní branže. Vy jste zase nedávno vstoupil z finančního světa burz do světa politiky, čekal vás tam podobný šok?

Ano, ale s opačným znaménkem. Mezi politiky jsem narazil na lidi, kteří jsou citově zcela ploší, jejichž jednání je chladným sobeckým kalkulem bez jakékoli empatie.

Když tedy mluvíme o vaší racionální a nově objevené citové stránce, dovolte poznámku: Zatímco váš byznys je považován za výsledek matematického myšlení, vaše aktivity na poli společenském a politickém mnozí hodnotí spíš jako produkt pravé hemisféry...

Vidíte, můžu být stokrát matematik, a stejně o mně budou říkat, že jsem příliš naivní. Je fascinující a nepřestane mne překvapovat, jak lidi dokážou být slepí, plní předsudků, zloby a závisti. Snažím se o změnu volebního systému jako primárního faktoru otevření dveří k legislativní a společenské obnově. Snažím se, aby se zastavilo kradení, ubylo byrokracie, aby se zefektivnilo řízení společnosti. Změny, které navrhuji, pomohou očistit systém, dostanou do politiky zásadně lepší lidi. Emoce jsou zde přítomny pouze jako velká inspirace: Uvědomuji si, jak bude úžasné, až naše společnost bude lepší. Ve všem ostatním jsou moje kroky jednoznačně racionální, promyšlené, zanalyzované. Pro vysvětlení očištného efektu minusového hlasu jsem dokonce aplikoval i teorii her.

Vaše firma obchoduje na finančních trzích. Poté co přišla krize, nemají bankéři ani obchodníci s deriváty zrovna dobrou pověst, mluví se o jejich nemorálnosti...

Ale skutečnost je jiná. Primární příčinou krize bylo žití na dluh ve Spojených státech. Tomu, že se bublina tak dlouho mohla schovávat a narůstat, skutečně pomohlo netransparentní obchodování na nekontrolovaných over-the-counter (OTC) trzích. Banky a finanční instituce zde dělaly skrytě věci, kterým nikdo jiný pořádně nerozuměl, zneužívaly instrumentů trhu. Proti nim existují burzovní, derivátové i futures trhy, kde je všechno zcela transparentní. Bublina i finanční krize by byly menší, kdyby se co nejvíce obchodování přesunulo právě na tyto otevřené, průhledné finanční trhy.

Ale tohle asi lidé nerozlišují...

Dobře, pak jinak: Pokud existuje jistá část lidí, která si myslí, že peníze jsou špatná, nemorální věc a že svět by měl fungovat bez nich, tak pak jsou samozřejmě špatné i burzy. Ale myslím, že téměř nám všem je jasné, že směna hodnot bude vždy existovat, a tím pádem jsou potřeba i nějaké poukázky na majetek, ať jsou to peníze, kredity, akcie, obligace. Proto budou potřeba i burzy, kde se s finančními nástroji dá obchodovat a kde jsou zajištěná rizika. Klíčová je transparentnost, ale to platí v jakémkoli obchodování. To, co děláme my, naše firma RSJ, je právě vytváření trhů, market making na těchto transparentních derivátových burzách. My celkové transparentnosti finančních trhů jednoznačně pomáháme.

Výčitky svědomí tedy nebyly důvodem, proč jste začal dávat peníze...

Rozhodně ne! Jestli jsem měl kdy v životě výčitky svědomí, tak to bylo v osobní rovině, nikdy ne na finančních trzích. Dávat jsem začal proto, že jsem pochopil, jak funguje vzájemnost, propojenost, pochopil jsem, co dává smysl a co člověka činí šťastným: Když dělá dobré věci i pro ostatní.

Snímek

© Stanislav Vaněk.

Janečkova volební vize

V současné době voliči disponují pouze jedním hlasem. V novém volebním systému, který navrhuje Janeček, mohou dát hlas až čtyřem různým kandidátům, zároveň dvěma udělit tzv. minusový hlas, a tím sdělit více informací a zároveň vyjádřit svůj nesouhlas s kontroverzními kandidáty. Volební systém Demokracie 2.1 má posílit hlasy informovaných voličů – právě ti využijí všechny hlasy efektivně, a proto mají větší sílu hlasu.

Janeček tvrdí, že takto strukturovaný systém umožní lidem mít větší vliv na politickou scénu a že politiku v České republice výrazně očistí. Více na demokracie21.cz.